

Література:

1. Васьків М. Магтимгули Пираги (Махтумкулі Фрагі): літературний портрет. Київ : АВІАЗ, 2019. 148 с.
2. Ян Бжехва (укр.) : URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Ян_Бжехва](https://uk.wikipedia.org/wiki/Ян_Бжехва)
3. Chodźko, Aleksander Borejko. *Encyclopedia Iranica* : URL: [https://www.iranicaonline.org/articles/ chodzko-aleksander-borejko](https://www.iranicaonline.org/articles/chodzko-aleksander-borejko)
4. Ciesielska, B. Machtumkuli d polskim przekładzie : [Zasób elektroniczny]. URL: <https://enesaj.pl/2020/06/machtumkuli-w-polskim-przekladzie/>
5. Culture.pl. Twórcy. Jan Brzechwa : [Zasób elektroniczny]. URL: <https://culture.pl/pl/tworca/jan-brzechwa>
6. Jan Brzechwa : [Zasób elektroniczny]. URL: [https://poezja.org/wz/Jan_ Brzechwa/](https://poezja.org/wz/Jan_Brzechwa/)
7. Machtumkuli. Wiersze / Przełożył Jan Brzechwa. Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1954. 28 s.
8. Urbanek, M. Brzechwa nue dla dzieci. Warszawa : Wydawnictwo Iskry, 2013. 353 s.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-356-2-21>

Дворова О. Ю.

студентка аспірантури

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ГЕНДЕР У ТЮРКСЬКИХ ЛІТЕРАТУРАХ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Література, як відображення та формування суспільних норм, пропонує багате полотно, через яке можна дослідити та зрозуміти динаміку гендеру. Вивчення гендеру в літературі потребує критичне дослідження того, як наративи формують і формуються під впливом нашого розуміння гендерних ролей, ідентичностей та відносин. Мета цього дослідження – вивчити перетин гендеру та літератури, зосередившись на тому, як гендер впливає на літературну творчість, інтерпретацію та критику, а також зазнає впливу від них.

Це дослідження вкорінене в ширшому контексті гендерних студій та феміністичної теорії, які значно розвинулися за останні кілька десятиліть. Спочатку феміністична літературна критика зосереджувалася

насамперед на репрезентації жінок у літературі, часто наголошуючи на відсутності або спотворенні жіночої перспективи в канонічних текстах. Однак сучасні підходи до гендеру в літературі стали більш нюансованими та інклюзивними, охоплюючи широкий спектр гендерних ідентичностей та форм самовираження. Цей зсув відображає ширші суспільні зміни в розумінні гендеру як спектру, а не бінарного конструкту.

Незважаючи на ці досягнення, залишається значна прогалина у всеосяжній теоретичній базі для аналізу гендеру в літературі. Це дослідження має на меті заповнити цю прогалину шляхом синтезу існуючих теорій та емпіричних досліджень, пропонуючи таким чином цілісну основу для майбутніх досліджень у цій галузі.

Рання феміністична літературна критика, як зазначають такі дослідниці, як Елейн Шоуолтер [9] та Сандра Гілберт і Сьюзен Губар [5], зосереджувалася на репрезентації та ролі жінок у літературі. Новаторська праця Шоуолтер розрізняла "жіночу" та "феміністичну" фази в літературі, забезпечуючи основу для розуміння того, як жіноче письмо еволюціонувало від асиміляції до виразних голосів, що кидають виклик патріархальним нормам [9]. Основоположний текст Гілберт і Губар "Божевільна на горіщі" критикує патріархальну лінзу, крізь яку часто розглядають жіночу літературу, і доводить, що існує окрема жіноча літературна традиція.

Поява постструктуралістської теорії наприкінці 20-го століття, про яку писали такі дослідниці, як Джудіт Батлер [2] та Єва Кософські Седжвік [8], розширила рамки гендеру в літературі. Концепція гендерної перформативності Батлер кинула виклик поняттю фіксованої гендерної ідентичності, припускаючи, що гендер конструюється через повторювані перформанси. Теорія квір-теорії Седжвік відкрила дискусії про негетеронормативні наративи в літературі, підкресливши важливість дослідження різноманітних сексуальних ідентичностей та репрезентацій.

Сучасна літературна критика ще більше урізноманітнілася, включивши в себе інтерсекційні підходи, які пропагують Кімберлі Креншоу [3] та інші. Цей підхід розглядає, як такі фактори, як раса, клас і сексуальність, перетинаються з гендером, впливаючи на літературні теми і персонажі. Нещодавні дослідження підкреслили важливість інклюзивних наративів, які відображають ширший спектр гендерного досвіду, виходячи за межі бінарних концепцій гендеру.

Емпіричні дослідження також зробили значний внесок у наше розуміння гендеру в літературі. Дослідження Метью Джокерса [6] використовували кількісні методи для аналізу гендерної репрезентації в літературі, виявляючи патерни та упередження як в авторстві, так

і в змісті. Підхід Джокерса до аналізу текстів, наприклад, дав змогу зрозуміти гендерні упередження в репрезентації персонажів у різних жанрах та історичних періодах.

Тюркська література, що бере свій початок в усній традиції тюркських народів Центральної Азії, пропонує унікальний погляд на гендерні ролі та відносини. Ранній тюркський літературний корпус, зокрема епоси "Oğuz Kağan Destanı" та "Dede Korkut Kitabı", часто зображував гендер у контексті кочових суспільств, де виживання та племінна приналежність відігравали важливу роль. У цих наративах чоловіки, як правило, зображувалися як воїни та лідери, тоді як ролі жінок часто обмежувалися домашніми справами. Однак є помітні винятки, коли жінки зображуються як сильні, впливові постаті, що демонструє тонке розуміння гендерних ролей навіть у ранніх тюркських суспільствах.

Впровадження ісламу в тюркських регіонах у Середньовіччі принесло нові виміри у зображення гендеру в літературі. Твори цього періоду, наприклад, поета Юнуса Емре, часто відображають морально-етичні настанови ісламу, які вплинули на гендерні ролі та стосунки [4]. Суфійська традиція, зокрема, запровадила теми духовної рівності та трансцендентності поза гендерними відмінностями, як це можна побачити в поезії Румі та інших.

Перехід до модерну в тюркомовних регіонах, особливо зі створенням національних держав у 20-му столітті, спричинив появу нових літературних течій, які часто кидали виклик традиційним гендерним нормам. Такі автори, як Чингіз Айтматов з Киргизстану та Орхан Памук з Туреччини, досліджували складну гендерну динаміку у своїх творах, звертаючись до таких питань, як гендерна рівність, зіткнення між традиціями та сучасністю, а також особиста боротьба індивідів проти суспільних очікувань [1; 7].

У тюркській літературі гендерна проблематика часто переплітається з темами національної ідентичності та культурної спадщини. Це особливо помітно в пострадянській тюркській літературі, де автори борються зі спадщиною гендерної політики радянських часів і відродженням національної та культурної ідентичності. Твори сучасних авторів з Азербайджану, Казахстану та інших тюркомовних країн часто відображають цю напругу, зображуючи гендер у ширшому контексті національного та культурного відродження.

Вивчення гендеру в тюркській літературі розкриває складний і мінливий ландшафт. Від епічних оповідей давніх степів до сучасних романів, що борються з сучасністю, тюркська література пропонує багате поле для дослідження того, як конструюються, оскаржуються та переосмислюються гендерні ролі та ідентичності. Ця унікальна

літературна традиція дає цінне уявлення про взаємодію між гендером, культурою та історією в тюркському світі.

Література:

1. Aitmatov, Chinghiz. *The Day Lasts More Than a Hundred Years*. Indiana University Press, 1988.
2. Butler, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, 1990.
3. Crenshaw, Kimberlé. "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color." *Stanford Law Review*, 1991.
4. Emre, Yunus. *The Drop that Became the Sea: Lyric Poems*. Translated by Kabir Helminski and Refik Algan, Threshold Books, 1992.
5. Gilbert, Sandra M., and Susan Gubar. *The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*. Yale University Press, 1979.
6. Jockers, Matthew L. *Macroanalysis: Digital Methods and Literary History*. University of Illinois Press, 2013.
7. Pamuk, Orhan. *Snow*. Translated by Maureen Freely, Faber and Faber, 2004.
8. Sedgwick, Eve Kosofsky. *Epistemology of the Closet*. University of California Press, 1990.
9. Showalter, Elaine. *A Literature of Their Own: British Women Novelists from Brontë to Lessing*. Princeton University Press, 1977.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-356-2-22>

Левченко В. В.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін
Одеського національного морського університету
м. Одеса, Україна*

РОЛЬ ОДЕСЬКОГО ІСТОРИКА О. Б. ВАРНЕКЕ У РОЗВИТКУ ТЮРКОЛОГІЇ В 1920-Х РР.

За довготривалий період розвитку історичної науки в Одесі ця галузь знань представлена змістом різних етапів, використанням різних методів дослідження, фахівцями різних напрямів тощо. Окреме місце